

ZAMONAVIY SHAROITDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINING TURLARI VA SHAKLLARI

Turayeva Gulizahro

Gulisaton davlat universiteti dotsenti

Musobekova Sevara

Gulisaton davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur tezisdagi auditorlik tekshiruvining turlari va shakllari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan yoritilgan. Xususan, audit jarayonining mohiyati, uning iqtisodiy tizimdagi o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *auditorlik tekshiruvi, tashqi audit, ichki audit, majburiy audit,*

Аннотация: *Данная работа рассматривает виды и формы аудита с научной, теоретической и практической точек зрения. В частности, анализируется сущность аудиторского процесса, его роль и значение в экономической системе.*

Ключевые слова: *аудит, внешний аудит, внутренний аудит, обязательный аудит, проактивный аудит.*

Annotation: *This thesis covers the types and forms of audit from a scientific, theoretical and practical perspective. In particular, the essence of the audit process, its role and significance in the economic system are analyzed.*

Keywords: *audit, external audit, internal audit, mandatory audit*

KIRISH

Hozirgi kunda iqtisodiyotning globallashuvi, bozor munosabatlarining chuqurlashuvi hamda korxonalar faoliyatining murakkablashuvi auditorlik faoliyatiga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Ayniqsa, xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy

hisobotlarining ishonchliligini ta'minlashda auditorlik tekshiruvining o'рни beqiyos hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar o'z faoliyatini mustaqil ravishda olib boradi va bu jarayonda turli moliyaviy xatoliklar, qonunbuzarliklar yoki noto'g'ri hisob-kitoblar yuzaga kelishi mumkin. Auditorlik tekshiruvi aynan shunday holatlarni aniqlash, oldini olish va moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi.

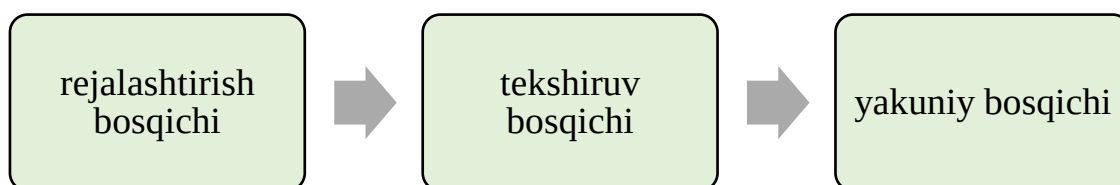
Auditorlik tekshiruvining turlari turli mezonlar asosida tasniflanadi. Eng avvalo, auditni amalga oshiruvchi subyektga ko'ra:

- tashqi
- ichki audit farqlanadi.

Tashqi audit mustaqil auditorlik tashkilotlari tomonidan shartnoma asosida o'tkazilib, uning asosiy maqsadi moliyaviy hisobotlar yuzasidan mustaqil xulosa berish orqali investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ishonchli axborot taqdim etishdan iborat. Tashqi auditning muhim jihati uning mustaqilligi va xolisligidadir. Ichki audit esa korxonaning o'zida tashkil etilib, uning faoliyati bevosita boshqaruv tizimi bilan bog'liq. Ichki auditning vazifalari qatoriga ichki nazorat tizimini baholash, xo'jalik operatsiyalarining samaradorligini tahlil qilish, moliyaviy risklarni aniqlash va ularni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish kiradi.

Auditorlik tekshiruvlari majburiy va tashabbuskor shakllarga ham ajratiladi. Majburiy audit amaldagi qonunchilik talablariga muvofiq o'tkaziladi va odatda yirik korxonalar, aksiyadorlik jamiyatlari, banklar, sug'urta tashkilotlari hamda boshqa moliyaviy institutlar uchun majburiy hisoblanadi. Ushbu audit turi davlat organlari, investorlar va jamoatchilik manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Majburiy audit natijalari asosida moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi tasdiqlanadi yoki rad etiladi. Tashabbuskor auditning afzalligi

shundaki, u korxonaning real holatini aniqlash va rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Auditorlik tekshiruvining metodologik asoslari xalqaro va milliy standartlarga tayanadi. Audit jarayoni odatda bir necha bosqichlardan iborat bo'ladi:

1-rasm Auditorlik tekshiruvining bosqichlari

Rejalashtirish bosqichida auditning maqsadi, hajmi va metodlari belgilanadi, risklar baholanadi va audit dasturi tuziladi. Tekshiruv bosqichida auditorlik dalillari yig'iladi, hujjatlar tahlil qilinadi va moliyaviy ko'rsatkichlar baholanadi. Yakuniy bosqichda esa auditorlik xulosasi tuziladi va unda tekshiruv natijalari, aniqlangan kamchiliklar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar aks ettiriladi. Zamonaviy sharoitda auditorlik faoliyatiga raqamli texnologiyalar keng joriy etilmoqda. Xususan, avtomatlashtirilgan audit tizimlari, ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellekt elementlari audit sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu esa auditorlik tekshiruvlarini yanada tezkor, aniq va samarali amalga oshirish imkonini beradi.

XULOSA

Umuman olganda, auditorlik tekshiruvining turlari va shakllari iqtisodiy subyektlar faoliyatini samarali nazorat qilish va baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Auditorlik tekshiruvlari orqali moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi ta'minlanadi, xo'jalik operatsiyalarining qonuniyligi tekshiriladi hamda boshqaruv tizimidagi kamchiliklar aniqlanadi. Bu esa o'z navbatida korxonalar faoliyatida shaffoflikni

oshirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Auditorlik tekshiruvining kompleks, tematik va maxsus shakllari esa turli darajadagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi O'RQ-677-son "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 19 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3946- son Qarori. <http://lex.uz>
3. Fayziev Sh.N., Dusmuratov R.D., Karimov A.A., Kuziev I.N., Avlokulov A.Z. Audit: Darslik -T.: "Iqtisod-Moliya", 2015y. – 430 b.
4. Nurumbetova, S. A. (2021). Ishni sudga qadar yuritish bosqichida ekspertiza xulosalarini baholash. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 1110-1115.
5. Дехкамбаева, З. А. (2026). Психодиагностические методики комплексного изучения личности. *Shokh library*, 1(1).
6. Allarovna, N. S. Criminal-legal Description of Crimes Related to Extremism. *World Bulletin of Management and Law*, 30, 5-7.
7. Дехкамбаева, З. А. (2023). STEAM-технологии-как мощный инструмент для развития математических навыков у детей. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(11), 526.
8. Nazhmuddinova, D., Kamilova, I., & Shukurova, U. (2022). The role of molecular genetic markers in the clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. *J. Educ. Sci. Med*, (2), 17-19.
9. Kamilova, I. A. (2020). Individual prediction of the development of cervical intraepithelial neoplasia in women to medical and social risk factors. *Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi*,(1), 112-115.

10. Abdurasulovna, K. I., & Oybekovna, K. S. (2025). Predicting preeclampsia in early pregnancy. France-scientific review of the problems and prospects of modern science and education, 1(4), 23-26.
11. DK Najmutdinova, D. X. (2024). Exploring the Correlation between Luteinizing Hormone and Prolactin Levels in Women with COVID-19-induced Menstrual Abnormalities.
12. Kamariddinovna, N. (2022). Evaluation of Clinical Effectiveness Of Pathogenetically Oriented Therapy For Cervical Intraepithelial Neoplasia. Journal of Pharmaceutical Negative Results,[Internet], 2665-2668.
13. Курбанбекова, Д. С., Нажмутдинова, Д. К., & Ахметова, М. П. (2003). Особенности ведения больных с патологическими процессами в шейке матки, ассоциированными с хламидийной инфекцией. Российский вестник акушерства и гинекологии, (1), 40-42.
14. Irnazarova, D. H., Yuldasheva, D. Y., Najmutdinova, D. K., Kayumova, D. T., Sadikova, D. R., Atahodjayeva, F. A., & Ahmedova, G. (2020). Vitamin D status in women with uterine fibroids (UF) of the uzbek population.
15. Джураев, А. Ж., Нуриев, К. К., & Элибоев, А. (2003). Совершенствование формы лезвий для глубокой обработки почвы. Тракторы и сельскохозяйственные машины, 8, 38.